

BOOM - NIELSESTRAAT

Archeologienota: Programma van maatregelen.

RAPPORT NR. 0824

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	1
2	GEMOTIVEERD ADVIES	2
2.1	Aanleiding vooronderzoek.....	2
2.2	Resultaten vooronderzoek	2
2.3	Afweging noodzaak verder onderzoek.....	4
3	PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	5

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2021-485
Projectcode Onroerend Erfgoed		2021J188
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Boom
	Straat	Nielsestraat
Kadastrale gegevens	Gemeente	Boom
	Afdeling	1 ^{ste} Afdeling
	Sectie	Sectie A
	Percelen	587F4, 587T4, 587G4 en 596K2
Coördinaten	Noordoost	X: 149231.843 Y: 197780.485
	Noordwest	X: 149151.709 Y: 197809.211
	Zuidoost	X: 149238.345 Y: 197692.719
	Zuidwest	X: 149213.847 Y: 197675.914
Oppervlakte onderzoeksgebied		Ca. 5 658 m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 5 658 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 - Jeroen Verrijckt

2 GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande bouw van vijf nieuwbouw woningen aan de Nielsestraat te Boom (prov. Antwerpen). Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een in akte genomen archeologienota in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

2.2 Resultaten vooronderzoek

Het onderzoeksgebied situeert zich aan de Nielsestraat te Boom (prov. Antwerpen). Boom, reeds in de 13de eeuw vermeld als parochie, ontstond uit de oude moederparochie Kontich. Het begeevingsrecht behoorde aan de abdij van Lobbes (Henegouwen), maar kwam in 1573 in het bezit van de heren van Cantecroy (Mortsel). Dankzij de uitbating van steen- en kalkovens was Boom in de 14de en 15de eeuw tot een belangrijke plaats uitgegroeid en werd in 1442 vermeld als "parochie van eerste klas", wat wijst op aanzienlijke inkomsten. In 1573-77 werd, ten gevolge van de gevechten tussen Spanjaarden en Staatsen om het bezit van de Schans van Willebroek, het dorp vrijwel volledig verwoest en het steenbedrijf ontredderd. Pas in de 18de eeuw kwam de eigenlijke uitbouw van de gemeente tot stand. Grote bezittingen werden stilaan verkaveld en als bouwgrond verkocht. De toenemende vraag naar bakstenen uit Antwerpen zorgde ervoor dat de baksteennijverheid in Boom in de loop van de 15de en de 16de eeuw een enorme bloei kende. De bouw van verschillende kanalen waaronder de vaart Rupel-Brussel in 1561 en het kanaal Brussel-Charleroi in 1832 lieten een verdere uitbreiding van de reeds omvangrijke (bak)steennijverheid toe. Tot de jaren 80' van vorige eeuw bleef Boom het centrum van de baksteennijverheid in België. In en rond Boom zijn in het landschap zowel boven- als ondergronds nog tal van relictten van de baksteennijverheid en de daaraan gekoppelde kleiontginning bewaard gebleven. Op 18de en 19de -eeuws kaartmateriaal is het onderzoeksgebied steeds in gebruik geweest als weiland of was gelegen te midden van een meersengebied. Op kaartmateriaal uit de 1ste helft van 20ste eeuw omvat het onderzoeksgebied een fabrieksgebouw met toegang tot de nabijgelegen spoorweg en verscheidene losstaande gebouwen. Deze gebouwen behoorde tot de voormalige zinkfabriek van Boom die tussen het begin van 20ste eeuw en 1948 in het bezit waren van de Société Metallurgique de Boom. In de tweede helft van 20ste eeuw worden de fabrieksgebouwen afgebroken. Het onderzoeksgebied wordt vervolgens in gebruik genomen als braakliggende- en/of groenzone. Hierdoor is de verwachting op archeologische sites uit de Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd laag.

Het onderzoeksgebied kent een hoogte tussen ca. 6,21 m en 13,23 m + TAW. Hierbij is de berm van de Broekweg en de bijhorende brug in het zuidwestelijke deel hoger gelegen dan het centrale en het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied. Algemeen is het onderzoeksgebied gelegen op de overgang tussen een hoger en een lager gelegen zone in het landschap. Meer specifiek situeert het onderzoeksgebied zich aan de rand van de lager gelegen zone. De dichtstbijzijnde waterlopen zijn de Molenbeek, gelegen op ca. 159 m afstand (in vogelvlucht) ten oosten van het onderzoeksgebied, en de Rupel, gelegen op ca. 197 m afstand (in vogelvlucht) ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Samengevat is het onderzoeksgebied gelegen op de overgang tussen een hoger gelegen zone, meer bepaald de subcuesta van het Land van Boom, in het noordoosten en een lager gelegen zone die een onderdeel vormt van de vallei van de Rupel in het zuidwesten.

Binnen het onderzoeksgebied komen volgens de Bodemkaart van Vlaanderen bebouwde zones (OB) voor. Gelet op de landschappelijke ligging, op de overgang tussen een hoger en lager gelegen zone in het landschap en in de omgeving van de Molenbeek en in de vallei van de Rupel, is er een matig tot hoge verwachting voor steentijdartefactensites aanwezig.

Het onderzoeksgebied kent geen archeologische en historische gegevens. De ruime omgeving van het onderzoeksgebied kent eveneens weinig archeologische vondstlocaties. Het ontbreken van goed onderzochte archeologische sites wil echter niet zeggen dat er geen archeologische sites aanwezig zijn. De weinige archeologische vondstlocaties tonen aan dat er wel degelijk archeologische sites aanwezig zijn. Ten oosten van het onderzoeksgebied, troffen archeologen van het Agentschap Onroerend Erfgoed in 2018 de overblijfselen aan van twee arbeiderswoningen (5 m x 8 m) uit de 19de eeuw. Ter hoogte van de kruising tussen de Advokaatstraat en de Sint-Pietersstraat, ten oosten van het onderzoeksgebied, werd tijdens werkzaamheden een muurfundering aangetroffen eveneens daterende uit de 19de eeuw. Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, werden de restanten van een 19de -eeuwse waterput aangetroffen. Aan de Hoogstraat, ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, is de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Rochuskerk gelegen. De voorganger van deze kerk zou aangelegd zijn op de locatie van het voormalige kasteel van Boom die terug gaat tot 1671. Rondom het onderzoeksgebied zijn in totaal 6 gebieden zonder archeologie gelegen die in verband te brengen zijn met de voormalige baksteennijverheid in en rond Boom. Archeologische vondstlocaties uit de Steentijd, de Metaaltijden en de Romeinse periode zijn niet gekend in de ruime en directe omgeving van het onderzoeksgebied. Op basis van de gekende archeologische en historische waarden, is er een lage tot matige verwachting voor sites uit de Metaaltijden, de Romeinse periode en de Middeleeuwen (Vroege, Volle en Late Middeleeuwen).

Binnen het onderzoeksgebied plant de opdrachtgever de bouw van 5 gebouwen bestaande uit 25 wooneenheden. De oppervlakte van de gebouwen varieert van gebouw tot gebouw. Hierbij zal de woning met tuinzone (huisnummer 27), samen met de aan de Noeveren gelegen, uit prefab beton opgebouwde, garageboxen, worden afgebroken. Tussen de rijwoningen met het huisnummer 13 en 19 worden op de, reeds aangehaalde, niet bebouwde percelen twee eengezinswoningen (251,84 m²) ingeplant. Ter hoogte van de af te breken woning met huisnummer 27 voorziet de opdrachtgever de bouw van twee stapelwoningen (209,18 m²). De garageboxen worden vervangen door 4 eengezinswoningen (290,29 m²). Tussen beide woningen wordt een gemeenschappelijke fietsenstalling en bergruimte ingericht. Deels ingewerkt in de berm van de Broekweg en de bijhorende spoorwegbrug worden nabij de Broekweg 7 bermwoningen (660,67 m²) geconstrueerd. Naast de rijwoning met het huisnummer 1 wordt een duowoning (220,04 m²) opgetrokken. Elke wooneenheid binnen de 5 nieuwbouw woningen wordt uitgerust met een tuinzone. Tussen de 5 nieuwbouw woningen wordt een L-vormige groenzone ingericht, bestaande uit verschillende gras- en sierperken. Verspreid over de groenzone worden verscheidene bomen aangeplant. In het midden van de groenzone wordt een infiltratiebekken aangelegd. Bijkomende fietsenstallingen worden aangelegd in de tuinzone van de twee eengezinswoningen en de duowoning, alsook de groenzone tussen de woningen. Verschillende wandel- en/of fietspaden verbinden de verschillende woningen met elkaar en de nabijgelegen wegenissen. Onder de bermwoningen wordt een ondergrondse parking (484,74 m²) aangelegd. De nabijgelegen Noeveren wordt verbreed en verlengd in de richting van de Broekweg. Op het einde van de Noeveren wordt nabij de Broekweg een dubbele parkeerzone opgetrokken voor een tiental voertuigen. Bijgaand wordt het voet- en fietspad vergroot en voorzien van verschillende sier- en boomperken, alsook enkele zitbanken. De groenzone tussen de Noeveren en de Broekweg wordt heringericht met enkele grotere grasvlakken en verspreid aangeplante begroeiing, waaronder meerdere bomen. Tussen de Noeveren en de groenzone wordt een infiltratiebekken aangelegd. Verscheidene wandelpaden verbinden de verschillende delen van de groenzones met de Noeveren en de nabijgelegen nieuwbouw woningen. Op de berm van de Broekweg en de bijhorende spoorwegbrug worden verscheidene nieuwe bomen aangeplant.

De bermwoningen zullen door middel van 6 paalfunderingen gefundeerd worden. De diepte van de paalfunderingen bedraagt ca. 638 cm -mv. De ondergrondse parking kent een diepte van ca. 342 cm -mv. Algemeen kan aangenomen worden dat de stapel-, de eengezinswoningen en de duowoning op een minimale diepte ca. 80 cm -mv. (vorstvrije zone) gefundeerd worden. Indien er kelders geplaatst worden zal de ingravingsdiepte ca. 250 cm -mv. bedragen. Rondom deze woningen zullen de benodigde riolering en nutsvoorzieningen op een maximale diepte van ca. 200 cm -mv. aangelegd worden. Verhardingen zoals de dubbele parkeerzone, de fiets- , de wandel- en de voetpaden, kennen een diepte van ca. 40 à 60 cm. De uitbreiding van de Noeveren gebeurt op een diepte van ca. 60 cm -mv. De diepte van de twee infiltratiebekkens is 60 cm -mv. De groenaanleg vindt plaats op een diepte tussen ca. 30 en 40 cm -mv.

Er kan samengevat worden dat, ondanks enkele archeologische waarden in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied, de kans op het aantreffen van een intact archeologisch bodemarchief erg klein is. Het onderzoeksgebied werd immers intensief gebruikt ten tijden van de voormalige zinkfabriek, waardoor het tot een diepte van 3 m -mv. vervuild werd. Het onderzoeksgebied dient dan ook grotendeels gesaneerd te worden. Verder blijkt dat het onderzoeksgebied in het verleden werd verstoord tot op een diepte van ca. 2,5 m à 3 m -mv. Bij de bouw van de stapelwoningen en de eengezinswoningen, alsook de aanleg van de verhardingen, de nutsvoorzieningen, de infiltratiebekkens en de groenzones zal er bijgevolg niet tot aan een eventueel aanwezig archeologisch niveau geraakt worden. De bermwoningen worden gefundeerd tot op een diepte van 6,38 m -mv. door middel van paalfunderingen, hierdoor zal de ingreep in de bodem zeer beperkt blijven. Enkel de ondergrondse parking (484,74 m²) zal een diepte kennen van 3,42 m -mv. De in het geval van de parking te onderzoeken oppervlakte is echter niet ontoereikend om een voldoende ruimtelijk inzicht te bekomen, indien een eventuele sporensite zou worden aangetroffen. Daarnaast is de kans op het aanwezigheid van archeologische vondsten, sporen en structuren op deze diepte in de ondergrond laag tot zeer laag. Als laatste valt een diepere verstoring van de ondergrond niet uit te sluiten. Tot slot is het ook uitgesloten om archeologisch onderzoek uit te voeren op zulke vervuilde gronden, dit zou op zowel lange als korte termijn gezondheidsrisico's met zich meebrengen. J. Verrijckt bvba geeft dan ook het advies om het onderzoeksgebied vrij te geven.

2.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat tot op heden onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen.

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat het onderzoeksgebied in het verleden zwaar vervuild werd. Tevens bleek uit boringen dat het onderzoeksgebied verstoord werden tot op een diepte van ca. 2,5 m à 3,0 m -mv. Gezien het onderzoeksgebied al sinds het begin van de 20ste eeuw intensief gebruikt werd als fabrieksterrein voor de voormalige zinkfabriek van Boom, werd het onderzoeksgebied grondig vervuild. Het gehele onderzoeksgebied is vervuild met zware metalen, verschillen PAK's en Oliën (IR). Gezien deze zware verontreiniging, besluit J. Verrijckt bvba het onderzoeksgebied vrij te geven van verder onderzoek.

3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is de lokale geschiedenis van het onderzoeksgebied. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site: Nee.
- Site aanwezig: Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een archeologische site.
- Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid project: Ondanks enkele archeologische waarden in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied, de kans op het aantreffen van een intact archeologisch bodemarchief erg klein is. Het onderzoeksgebied werd immers intensief gebruikt ten tijden van de voormalige zinkfabriek, waardoor het tot een diepte van 3 m -mv. vervuild werd. Het onderzoeksgebied dient dan ook grotendeels gesaneerd te worden. Verder blijkt dat het onderzoeksgebied in het verleden werd verstoord tot op een diepte van ca. 2,5 m à 3 m -mv. Bij de bouw van de stapelwoningen en de eengezinswoningen, alsook de aanleg van de verhardingen, de nutsvoorzieningen, de infiltratiebekkens en de groenzones zal er bijgevolg niet tot aan een eventueel aanwezig archeologisch niveau geraakt worden. De bermwoningen worden gefundeerd tot op een diepte van 6,38 m -mv. door middel van paalfunderingen, hierdoor zal de ingreep in de bodem zeer beperkt blijven. Enkel de ondergrondse parking (484,74 m²) zal een diepte kennen van 3,42 m -mv. De in het geval van de parking te onderzoeken oppervlakte is echter niet ontoereikend om een voldoende ruimtelijk inzicht te bekomen, indien een eventuele sporensite zou worden aangetroffen. Daarnaast is de kans op het aanwezigheid van archeologische vondsten, sporen en structuren op deze diepte in de ondergrond laag tot zeer laag. Als laatste valt een diepere verstoring van de ondergrond niet uit te sluiten. Tot slot is het ook uitgesloten om archeologisch onderzoek uit te voeren op zulke vervuilde gronden, dit zou op zowel lange als korte termijn gezondheidsrisico's met zich meebrengen. J. Verrijckt bvba geeft dan ook het advies om het onderzoeksgebied vrij te geven.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.